

takratnih naših prilik skril za neko neodvisno vojaško oblast, ki je sploh ni bilo. To dokazujejo že „vojna poročila“, ki jih je publiciral ljubljanski dopisni urad, organ deželnega predsednika, a ne „Dravska divizijska oblast.“

Že dne 4. maja je posegel vmes vodja ameriške misije na Dunaju profesor Coolidge, ki je pripravil centralno vlado na Dunaju, da ponudi premirje in nove razgovore. Ta je sledila nasvetu Coolidge-ja in je to željo sporočila našemu takratnemu poslaniku na Dunaju vitezu Pogačniku. Le-tá je to sporočil v Ljubljano. Sedaj je menda nastopil dr. G. Žerjav in zahteval, da se dunajska ponudba odstopi centralni vladi v Beogradu, kateri naj se odslej prepuste vsi razgovori in vojaške akcije glede Koroške. Centralna vlada je šele sedaj pooblastila Dravsko divizijsko oblast, da vodi razgovore glede premirja in nove demarkacijske črte na Koroškem.

(Dalje.)

Slovensko sodstvo in unitarizem

Ivo Štampihar

„Tudi prenos pravosodja na samouprave ne more biti priporočljiv, ker bi se mogle pojaviti v pravosodju neenakosti, kar gotovo ne bi vplivalo ugodno na razvoj posameznih pokrajin. Tu bi mogli govoriti le o prenosu kompetenc na lokalne predstavnike glede postavljanja sodnikov, tako da bi se mogel decentralizirati del kreditov.“

Tako méni Pirkmajer v sestavku „Naš problem upravne decentralizacije“, natiskanem v mesečniku „Misel in delo“, št. 2 iz 1935/36. O tem sestavku smo v „Sodobnosti“ že razpravljali („Razprava pred vrati vprašanja“) in smo ga načeloma odklonili. Vendar ne kaže unitarističnih mamil decentralizacije in dekoncentracije samo načeloma odpraviti, temveč je treba tudi navesti konkretnosti, ki naj pripomorejo do pravih spoznanj.

Državni proračun nam pove, da potrebuje sodstvo zelo majhen odstotek državnih izdatkov. Številka se suče med 3'5 in 5 odstotki. Kljub temu nam bo sodna panoga razkrila, kako čudovite cvetove „enakosti v pravosodju“ je ustvaril unitarizem v sedemnajstih letih v področju, ki pomeni sorazmerno majhen del izdatkov državnega proračuna.

* * *

Nedvomno je bila osnovna upravna doktrina od nastanka države dalje do naših dni, ki se je znala uveljaviti in ki je vse nasprotne doktrine izključila, unitarizem in centralizem. Ta doktrina je usmerjala tudi ureditev sodstva. Vendar sta unitarizem ali centralizem brezpogojno preobrazile sodne organizacije, ni se jima pa prav nič mudilo z unitariziranjem pravosodja samega, kaj šele z moderniziranjem stvarnega prava. Po sedemnajstih letih te države imamo še vedno vso pestrost privatnopravnih režimov, kar jih je bilo ob prevratu; še vedno imamo šest najvišjih sodišč, od teh je eno prav zaradi tega dvoživka najvišjega in apelacijskega sodišča, namreč „Veliki sud“ v Podgorici; tem šestim najvišjim sodiščem ni treba niti malo paziti na soglasnost pravnih izrekov v enakih primerih; in še vedno nimamo enotnega sestava za izvrševanje sodno izrečene pravice, tega prvega pogoja enakosti v pravosodju. V Srbiji, Makedoniji in Črni gori so izvršilni posli prepuščeni upravnim oblastvom, v Hrvatski in Slavoniji

ter v Vojvodini velja drug poslovni red kakor v Slovenji in Dalmaciji. Zato pa odloča o nastavitvi zadnjega dnevničarja in o nabavi vsake kaplje črnila ministrstvo „pravde“. Unitarizma in centralizma ne smemo šteti za povzročitelja neenakosti v pravosodju, temveč naravnost za oviro normalnega in enakomernega razvoja sodstva.

Slovenska zemlja, ki je prešla v Jugoslavijo, je prinesla državi štiri sodna okrožja (Maribor, Celje, Ljubljano in Novo mesto). Avtonomna slovenska vlada je za ta štiri okrožja ustanovila po prevratu v Ljubljani višje deželno sodišče, ki je bilo prej v Gradcu (oziroma za del slovenske zemlje v Trstu), in kasacijski oddelek. Zaradi znane ponižnosti smo dovolili, da se je kasacijski oddelek preselil v Zagreb, kjer se je ustanovil za Slovenijo in Dalmacijo skupni kasacijski B oddelek Stola sedmorice. Tako je stanje še danes z edino „modernizacijo“, da nas silijo imenovati okrajna sodišča „sreska“. Ostali so vsi anahronizmi iz časov, ko ni bilo niti železnic, niti dobrih cest, t. j. vsaj takih, kakršne so dandanes. In na te anahronizme trka danes marsikak unitarist, ko zahteva, da se nekatera sodišča v Sloveniji, da, tudi eno okrožno sodišče, „črtajo“.

„Črtajo“ se sodniška mesta, mesta sodnih pripravnikov, sodnih uradnikov, slug, pisarniške potrebščine, tiskovine, pričnine, drva, sobna oprema, plače, dnevnice, itd. itd., ni stvari, ki bi od prevrata ne bila že parkrat „črtana“. Zdaj naj bi prišla na vrsto še nekatera sodišča, tista, pri katerih posluje en sam sodnik, in pa eno okrožno sodišče. Zato je treba vedeti, kako „črta“ unitarizem drugod v državi! Potem šele bomo sposobni spoznati „stvarnost“ razmer v našem sodstvu, unitaristično „enakost v pravosodju“.

* * *

V ustrojstvu sodne hierarhije je pred unifikacijo, ki jo je — toda še vedno z izjemo dvoživke v Podgorici — dovršila uredba z dne 4. X. 1934, obstajala med prečanskimi kraji ter med Srbijo, Makedonijo in Črno goro neka razlika, čim sprejmemo bivša občinska sodišča za sodišča v našem smislu. Toda ta sodišča so bila le oddelek upravne, t. j. občinske oblasti. Poklicna sodišča so se začela v Črni gori šele pri „okrožnih sodiščih“, v Srbiji in Makedoniji pri „prvovrstnih sodiščih“. Kot prva stopnja sodišč s poklicnimi sodniki so ustrezala ta sodišča našim okrajnim sodiščem. Druga stopnja so bila „apelacijska sodišča“ (oziroma je bilo v Črni gori „veliko sodišče“, ki je bilo hkrati zadnja stopnja), tretja stopnja pa kasacijsko sodišče v Belgradu. Apelacijskih sodišč tega pomena je imela pokumanovska Srbija pet, namreč v Belgradu, Kragujevcu, Kruševcu, Valjevu in Skoplju. Poleg tega je obstajalo v Belgradu še posebno trgovsko sodišče. Če razumemo sodišča v zapadnem pomenu kot oblasti sodstva, ki so ločene in neodvisne od upravne oblasti in pri katerih izvršujejo sodniško oblast poklicni sodniki, potem moramo, kakor hitro sprejmemo za celo državo naše ustrojstvo, zenačiti „prvostepene sodove“ v pokumanovski Srbiji in „okružne sodove“ v Črni gori z našimi okrajnimi sodišči, bivša apelacijska sodišča v Srbiji pa z našimi okrožnimi sodišči. Tako izenačenje bi popolnoma ustrezalo razvoju sodne uprave in pravosodja v posameznih pokrajinah in njih gospodarsko-družbenim razmeram, seveda bi pa tudi pokazalo, da je na področju pokumanovske Srbije s Črno goro vred vsaj za prvi čas dovolj eno samo apelacijsko sodišče našega pomena in šest okrožnih sodišč poleg posebnega trgovskega sodišča v Belgradu. Taka ureditev v sestavu novih sodišč bi odpravila najobčutljivejše anahronizme v Srbiji in dala vrhovni sodni upravi upravičenost, da se loti slične odprave anahronizmov v drugih, torej tudi prečanskih krajeh; poleg vsega bi pa pravično izenačila Srbijo in Črno goro z ostalimi pokrajinami.

* * *

Leta 1929. je vlada izdala zakon o ureditvi rednih sodišč, kjer se pokaže prva sled unitaristične „enakosti v pravosodju“ v šu 103, ki pravi, da se štejejo „prvostepeni sodovi“ v Srbiji kot — okrožna sodišča. Na to določbo se opira od iste vlade leta 1930. izdani zakon o ustanovitvi okrajnih in okrožnih sodišč na področju apelacijskih sodišč v Belgradu in Skoplju. Ta zakon sicer še ni docela parceliral področij zadnjega višjega sodišča med nova okrožna sodišča, ali že na tem skrcenem ozemlju je režim najčistejšega unitarizma ustanovil šestnajst okrožnih sodišč. Za teh šestnajst okrožnih sodišč je bilo treba kritja; homogeni unitaristi so s šom 22 finančnega zakona za leto 1933./34 kratkomalo pooblastili pravosodnega ministra, da sme plačevati preko proračunskega kritja nastavljene sodne predsednike, člene senatov in sodnike iz prihrankov pri sodiščih v drugih pokrajinah. Spričo skopega proračunskega kritja za potrebe teh krajev je samoposebi umevno, da se je moglo kaj prihraniti le na ta način, ako se v proračunu za ta sodišča predvidena mesta sodniških služb preprosto niso zasedla. Ista odločba je tudi v IV. odstavku ša 21 finančnega zakona za leto 1934/35 z dne 29. III. 1934. Navedeni paragraf pa vsebuje še druge zanimivosti. Tako je zakon o ustanovitvi okrajnih in okrožnih sodišč v večjem delu Srbije iz leta 1930. predpisal, da se bodo na ostalem ozemlju ustanovila taka sodišča s posebnim zakonom. Ali ta pot je unitariste leta 1934. preveč ženirala. Zato so v I. odstavku ša 21 finančnega zakona za leto 1934./35. pooblastili ministra, da sme kar sam z uredbo ustanoviti taka sodišča, kjer jih še ni. V tretjem odstavku istega paragrafa so mu pa dali pooblastilo, da sme tudi na prejšnjem, že parceliranem ozemlju ustanoviti nova okrožna sodišča na sedežih „prvostopenih“ sodišč.

Minister je dano pooblastilo temeljito izkoristil. Najprej je razdvojil „preveliko“ okrožje Niš v dve okrožji: Niš in Prokuplje, nato pa izdal uredbo z dne 4. X. 1934, številka 92520, s katero je na še ne parceliranem ozemlju Skoplja in na področju velikega sodišča v Podgorici ustanovil okrožna in okrajna sodišča, okrožnih devetnajst! Brez trgovskega sodišča v Belgradu, torej na celem tem ozemlju sedemtrideset okrožnih sodišč. Nato so bila na področju Skoplja in Podgorice organizirana še šeriatska sodišča, s 1. majem 1935 pa uveljavljen naš civilno-pravni red na istem ozemlju, da velja odslej za vso državo, toda brez izvršilnega postopanja!

Podrobne številke nam bodo „enakost v pravosodju“ še jasneje osvetlile.

Apelacijsko sodišče v Ljubljani nadzira štiri slovenska okrožna sodišča. V področju okrožnih sodišč v Ljubljani in v Novem mestu je po trinajst okrajnih sodišč, pod Celje in Maribor pa spada po enajst okrajnih sodišč. V ljubljanskem okrožju so tri okrajna, v novomeškem pa pet okrajnih sodišč, pri katerih je nastavljen en sam pravnik. V celjskem in mariborskem okrožju takih okrajnih sodišč ni. Slovenija ima tedaj 48 okrajnih sodišč ali po 12 na eno okrožno sodišče. Pravniki je na vseh sodiščih s sedežem v Sloveniji: pri apelacijskem sodišču 17, pri okrožnih sodiščih 60 sodnikov, 5 pristavov in 41 pripravnikov, pri okrajnih sodiščih pa 136 sodnikov, 3 pristavi in niti en pripravnik. Skupno število pravnikov, deljeno s številom okrajnih sodišč, da povprečje 5 in pol pravnik na eno okrajno sodišče. Tako je v Sloveniji, ki je v državi najbolj razvita pokrajina, torej nudi v pravnih poslih največ zaposlitve; poleg tega je tudi gospodarsko-družbeno najbolj pestra in je indeks konzumskih cen najvišji.

V območju apelacijskega sodišča v Splitu so štiri okrožna sodišča, od katerih spada pod Split 12, pod šibenik 11, pod Dubrovnik 6 in pod Kotor 4 okrajna sodišča. V Dalmaciji je tedaj 53 okrajnih sodišč, ali povprečno $8\frac{1}{4}$ na eno okrožno sodišče. Sodišč z enim samim pravnikom je tam sedem, vseh pravnikov pa je pri apelacijskem sodišču v Splitu 10 (čeprav jih je sistemiziranih 151), pri okrožnih sodiščih

47 sodnikov in 26 pripravnikov, in pri okrajnih sodiščih 90 sodnikov in 7 pripravnikov. Povprečje je isto kakor v Sloveniji, namreč 5 in pol pravnik na eno okrajno sodišče. V Sloveniji neznan pojav je tip malih okrožnih sodišč, kakršni sta v Dubrovniku in Kotoru.

Pod oblastjo apelacijskega sodišča v Sarajevu je šest okrožnih sodišč in 57 okrajnih sodišč, tako da pride povprečno na eno okrožno sodišče po 9 in pol okrajnih sodišč. Tu naletimo tudi še na posebnost šeriatskih sodnikov, ki sodijo v imovinskih in zakonskih sporih muslimanov, da smemo smatrati stanje v Bosni in Hercegovini za približno isto, kakor je v Sloveniji. Sodišč z enim samim pravnikom je šest in sicer točno v krajih s pretežno hrvaškimi prebivalstvom. Okrožno sodišče v Bihaću nadzira le štiri okrajna sodišča, ima pa osem okrožnih sodnikov, torej dva na eno okrajno sodišče. Zakaj je to majhno sodišče tako dobro zasedeno v primeri z drugimi bosanskimi okrožnimi sodišči (okrožje Banjaluka šteje 15 okrajnih sodišč!), nisem mogel ugotoviti. Pravnikov je: pri apelacijskem sodišču v Sarajevu 11 sodnikov in 3 tajniki (čeprav je sistemiziranih 19 mest!); pri podrejenih okrožnih sodiščih je 89 sodnikov, 6 pristavov in 54 pripravnikov, pri okrajnih sodiščih pa 190 sodnikov, od teh 60 šeriatskih, 9 pristavov in 22 pripravnikov, od teh 16 šeriatskih. Povprečje znaša 6 in pol pravnik na eno okrajno sodišče.

Pod apelacijskim sodiščem v Zagrebu je 10 okrožnih in 80 okrajnih sodišč, tako da odpade na eno okrožno sodišče povprečno osem okrajnih. Najmanjše okrožno sodišče je v Ogulinu s štirimi okrajnimi sodišči, ki ima pa tudi samo pet okrožnih sodnikov. Leta 1953 nanovo ustanovljeno okrožno sodišče na Sušaku nadzira 11 sodišč, ima pa samo šest okrožnih sodnikov, sicer pa se giblje število okrajnih sodišč pri enem okrožnem sodišču med 6 in 10. Sodišč z enim pravnikom je 12. Pravnikov je: pri apelacijskem sodišču 31 sodnikov in 9 tajnikov, pri okrožnih sodiščih 134 sodnikov in 35 pripravnikov, pri okrajnih sodiščih 239 sodnikov in 66 pripravnikov. Povprečje na eno okrajno sodišče kaže isto sliko kot v Bosni, namreč 6 in pol pravnik.

Na majhna okrožna sodišča — bodisi s slabo ali z dobro zasedbo sodniških mest — smo doslej naleteli kot na izjeme. V Vojvodini, ki velja za srbsko pokrajino, je pa ta tip okrožnih sodišč reden pojav. Prav tako reden pojav je nesorazmerno visoko število nastavljenih pravnikov. Na področju apelacijskega sodišča v Novem Sadu je za 26 okrajnih sodišč (torej za 22 sodišč manj kot v Sloveniji) kar 7 okrožnih sodišč (torej za tri okrožna sodišča več kot v Sloveniji), in sicer v Beli crkvi z 8 sodniki in 4 okrajnimi sodišči, v Novem Sadu s 17 sodniki, 1 tajnikom in 5 okrajnimi sodišči, v Pančevu z 10 sodniki in 5 okrajnimi sodišči, v Petrovem gradu (Vel. Bečkerek) z 12 sodniki in 5 okrajnimi sodišči, (tako da odpade na eno okrajno sodišče kar četvorica okrožnih sodnikov!), v Somboru s 15 sodniki in 5 okrajnimi sodišči, v Subotici s 15 sodniki, 1 tajnikom in 3 okrajnimi sodišči in v Veliki Kikindi z 8 sodniki in celim parom okrajnih sodišč. Pri tem je Vojvodina ravnina in ima najbolj gosto železniško mrežo, da bi bili pogoji za velika okrajna in še večja okrožna sodišča naravnost idealni. Najmanj zasedeni okrajni sodišči sta v Beli crkvi (na sedežu okrožnega sodišča!), kjer poslujeta 1 sodnik in 1 pripravnik, in v Kovinu, kjer poslujeta 2 sodnika. Sodišča z enim samim sodnikom v Vojvodini sploh ni! Pri apelacijskem sodišču v Novem Sadu je zaposlenih 18 sodnikov, 2 tajnika, 2 pristava in 5 pripravnikov, pri okrožnih sodiščih 85 sodnikov, 3 pristavi in 39 pripravnikov, pri okrajnih sodiščih pa 88 sodnikov in 46 pripravnikov. Dočim ni pri apelacijskih sodiščih v Splitu in Sarajevu s tajniki vred nameščenih toliko sodnikov, kakor je sistemiziranih mest, je v Novem Sadu poleg sistemiziranih 18 mest zasedenih še 9 drugih, od teh 5 pripravniških, ki jih nismo našli doslej še pri nobenem apelacijskem so-

dišču. Povprečje med številom pravnikov in med številom okrajnih sodišč znaša — temu primerno — enajst, t. j. odpade na eno okrajno sodišče 11 pravnikov. V Vojvodini je nastavljenih točno dvakrat toliko pravnikov, kakor v Sloveniji in Dalmaciji.

V Črni gori je imela sodna miniatura poprej 7 „okrožnih“ sodišč in že omejeno veliko sodišče v Podgorici. Pri številu 250.000 prebivalcev in spričo zelo primitivnih gospodarsko-družbenih razmerah bi ustrezalo temu stanju sedem okrajnih sodišč in eno okrožno sodišče. Iz te miniature je napravila vlada sedem okrajnih sodišč in troje okrožnih sodišč poleg velikega sodišča v Podgorici. Okrožno sodišče v Podgorici ima 3 okrajna sodišča. Okrožno sodišče na Cetinju nadzoruje dve okrajni, ono v Nikšiću pa tudi dve sodišči. Mala in primitivna Črna gora ima samo enega predsednika okrožnega sodišča manj kot Slovenija z nad enim milijonom prebivalcev. Vojvodina z osemstotisoč prebivalci jih pa ima zato tri več. V Črni gori je nastavljenih pravnikov pri velikem sodišču v Podgorici: 8 sodnikov, 1 tajnik in 1 pripravnik, pri okrožnih sodiščih je 20 sodnikov, 1 tajnik in 9 pripravnikov, pri okrajnih sodiščih pa 13 sodnikov, od teh 1 šeriatski in 11 pripravnikov, od teh 1 šeriatski. Povprečje znaša devet pravnikov na eno okrajno sodišče.

Na področju apelacijskega sodišča v Belgradu je 14 okrožnih sodišč, od teh eno trgovsko in 61 okrajnih sodišč. Na eno okrožno sodišče odpade po pet okrajnih sodišč. Na področju apelacijskega sodišča v Skoplju je 21 okrožnih sodišč in 58 okrajnih sodišč, torej za 17 okrožnih sodišč več kot v Sloveniji. Na eno okrožno sodišče odpadejo po 3 in $\frac{2}{3}$ okrajna sodišča. V območju okrožnih sodišč v Belgradu in Skoplju je po eno okrajno sodišče, v območju okrožnih sodišč v Bitolju, Kos. Mitrovici, Novem Pazarju, Peći, Prizrenu, Prokuplju, Štipu, Velesu sta po dve okrajni sodišči, v območju okrožnih sodišč v Beranah, Smederevu, Zaječarju, Leskovcu, Nišu, Ohridu, Prilepu in Prištini je po troje okrajnih sodišč, pod okrožna sodišča v Kragujevcu, Negotinu, Valjevem, Kumanovem, Pirotu, Prijepolju, Strumici in Vranju spadajo po štiri okrajna sodišča, pod okrožna sodišča Belgrad-okrožje (v Belgradu sta namreč poleg trgovskega sodišča dve okrožni sodišči: Belgrad — mesto in Belgrad — okrožje) Čačak, Kruševac, Požarevac, Šabac in Užice spada pet do šest okrajnih sodišč, le pod okrožno sodišče v Jagodini spada kar sedem okrajnih sodišč.

Pod oblastjo apelacijskega sodišča v Belgradu je nastavljenih pravnikov: pri apelacijskem sodišču 22 sodnikov, 10 tajnikov, 2 pristava in 4 pravniki, skupaj je zasedenih 38 mest, dočim je sistemiziranih 21 mest; pri okrožnih sodiščih je 169 sodnikov, 10 tajnikov, 4 pristavi in 118 pripravnikov, pri okrajnih sodiščih pa 197 sodnikov, od teh 1 šeriatski, 1 pristav in 175 pripravnikov. Povprečno odpade na eno okrajno sodišče po 11,7 pravnikov! Na ozemlju apelacijskega sodišča v Skoplju je nastavljenih pravnikov: pri apelacijskem sodišču 15 sodnikov, od teh 3 šeriatski, 5 tajnikov, od teh 2 šeriatska in 1 pripravnik, pri okrožnih sodiščih 156 sodnikov, 3 tajniki, 1 pristav in 72 pripravnikov pri okrajnih sodiščih pa 186 sodnikov, od teh 42 šeriatskih, in 124 pripravnikov, od teh 18 šeriatskih. Povprečje pokaže po 97 pravnikov na eno okrajno sodišče! Toda, kdor misli, da imajo sodišča v pokumanovski Srbiji in Črni gori toliko dela, kot prečanska, se zelo moti: srbijanska in črnogorska sodišča se ne ukvarjajo z izvršilnim postopanjem, ki daje našim vsaj tretjino vsega dela! To delo opravljajo doli okrajni glavarji. Kljub temu ni tam niti enega sodišča, pri katerem bi bil zaposlen en sam pravnik. Najmanj je zasedeno okrajno sodišče v Kosjerićih (okrožje Užice), kjer poslujeta 1 sodnik in 1 pripravnik. Sicer pa naletite pri še tako skritih okrajnih sodnijah brezpogojno ali na dva sodnika

in 1 pripravnik ali pa vsaj na 1 sodnika in 2 pripravnik. Silno plastičen zgled je okrajno sodišče v Vladičinem hanu (okrožje Vranje).

Vladičin han je sedež političnega poljaniškega okraja in šteje mestece 450 prebivalcev. V okraju je 7 občin in za vse te občine je ena pošta: Vladičin han. Na tamošnjem okrajnem sodišču, ki se ne peča z izvršbami, sta dva sodnika in en pripravnik, torej trije pravniki. V Sloveniji so sodišča s tremi pravniki v sodnih okrajih Kranj, Radovljica, Kamnik, Brežice, Dolnja Lendava, Črnomelj, Gornja Radgona, Kočevje, Laško, Litija, Ormož, Slov. Bistrica, Konjice, Sv. Lenart in Šmarje, dočim imajo višjo zasedbo samo okrajna sodišča Celje, Ljubljana, Maribor, Murska Sobota, Novo mesto in Ptuj.

Kako malo so v primeri s prečanskimi, zlasti pa s slovenskimi sodišči zaposlena ondotna sodišča, okrajna in okrožna, dokazuje že okolnost, da so celo unitaristi sistemizirali za apelacijsko sodišče v Skoplju samo 12 sodniških mest ter je to apelacijsko sodišče najmanjše v državi. Nastavljenih je seveda 21 pravnikov, ne pa 12. Če premerite na zemljevidu zračno razdaljo med sedeži okrožnih sodišč (ki smo jih prav zato našteli), najdete, da je skoro največja zračna razdalja tolikšna, kot razdalja med Kranjem in Ljubljano. V primerjavi z razmerami v Sloveniji in z obsegom dela na slovenskih sodiščih bi moralo biti pri takem merilu v Sloveniji vsaj 24 okrožnih sodišč. Najhujša pa je neenakopravnost v osebni pogledu. Ne oziraje se na to, da odpade na vsako okrajno sodišče v Srbiji, Črni gori in Vojvodini 11 pravnikov, na vsako slovensko okrajno sodišče pa samo pet in pol, je razmerje med številom pravnikov na okrožnih sodiščih in pravnikov na okrajnih sodiščih (brez pripravnikov) naslednje: V Bosni in Hercegovini 95 : 199 ali 1 : 2, v Črni gori 21 : 13 ali 3 : 2, v Dalmaciji 47 : 90 ali 1 : 2, v Hrvatski in Slavoniji 134 : 239 ali 3 : 5, v Sloveniji 65 : 139 ali 1 : 2, v Srbiji, Makedoniji in Vojvodini pa 431 : 472 ali 1 : 1, z drugimi besedami: dočim pride v Bosni in Hercegovini, Dalmaciji in Sloveniji na vsakega okrožnega sodnika dvoje okrajnih sodnikov, v Hrvatski in Slavoniji na vsake 3 okrožne sodnike pet okrajnih sodnikov, pride v Srbiji, Makedoniji in Vojvodini na enega okrajnega sodnika tudi že en okrožni sodnik, v Črni gori pa na dva okrajna sodnika že kar trije okrožni sodniki. Sodnih pripravnikov, ki so naraščaj sodnikov, je nastavljenih v Sloveniji manj, kakor je okrajnih sodišč, namreč 41, dočim jih je v Dalmaciji prav toliko, namreč 34 proti 35 sodiščem, v Bosni in Hercegovini in Hrvatski-Slavoniji že malo več, namreč 76 in 101 proti 57, oziroma 80 sodiščem, v Vojvodini pa že kar 85 proti 26 sodiščem, v Črni gori 20 proti 7 sodiščem, na ozemlju apelacije v Belgradu 293 proti 61 sodiščem, na ozemlju apelacije v Skoplju pa 178 proti 58 sodiščem. Iz tega sledi, da pride po en pripravnik na eno okrajno sodišče v Dalmaciji, po en pripravnik in ena tretjina na eno okrajno sodišče v Bosni, Hercegovini, Hrvatski in Slavoniji, po trije pravniki na eno okrajno sodišče v Vojvodini in na ozemlju apelacije v Skoplju, po trije pripravniki na eno okrajno sodišče v Črni gori, in skoro po pet pripravnikov na eno okrajno sodišče na ozemlju apelacije v Belgradu! Slovenija si ne sme privoščiti niti enega celega pripravnika za eno okrajno sodišče. Zanimivo je nadalje, da so tajniki, pristavi in pripravniki na ozemlju apelacij v Belgradu in Skoplju v velikem številu ženske in pa Rusi. Ženski pravniki se pojavljajo zlasti v večjih mestih in nosijo po večini priimke, ki jih srečujemo ob dnevnih političnih in poslovnih dogodkih onih krajev.

* * *

Po pregledu gornjih števil o sodiščih in o nastavljenih pravniki bomo razumeli, kaj vse hočejo unitaristi naslikati kot „enakost v pravosodju“. Po Pirkmajerju omenjeni maksimum decentralizacije v sodstvu (namreč prepustiti imenovanja sodnikov lokalnim predstavnikom in s tem delno decentralizirati „kredite“),

je v luči gornjih podatkov ponarejen denar. Če bo odtekalo iz Slovenije vsako leto 630 milijonov slovenskega denarja tudi za to, da bo mogoče nastaviti in plačati 45 predsednikov okrožnih sodišč v Vojvodini, Srbiji in Črni gori, dvakrat več sodnikov in tri- do petkrat več pripadnikov kot v Sloveniji, se prav lahko zahvalimo za pravico imenovanja štirih predsednikov okrožnih sodišč.

Gornje številke pa tudi povedo, zakaj so sodišča z enim pravnikom zrcalo „budžetske nemogućnosti“, ne pa izraz premajhne potrebe, povedo nam, zakaj slovenski pravniki po dovršenem vseučilišču ne dobe v sodni stroki zaposlitve.

Slovensko sodstvo je edina javna stroka, ki je še blizu evropske ravni in to je zasluga sodnikov in sodnega uradništva, čeprav so najbolj zaposleni in glede na najvišji indeks konzumnih cen najslabše plačani. Če bo pa pustošila unitaristična „enakost v pravosodju“, še naprej, ga bo težko vzdržati na današnji višini, kaj šele, da se dvigne na nivo leta 1918. Da se to doseže, je treba, da z denarjem, ki ga producira naš delovni človek, razpolaga naše ljudstvo in ga po lastnem preudarku uporablja za posamezne panoge javne uprave, kakor velevajo njegove potrebe.

Pripomočki: Službene Novine 1930, 1933—1935, uradni listi istih let, lanski Černetov poslovni koledar, „Themisov“ pravnički godišnjak 1936, Šenoin gimnazijski atlant in — opazovanje v praksi.

Divje race

M. K.

Nekoč sem se bal zim. Prinašale so nekaj neprijetnega, hladnega. Megla je zagrinjala svet bolj kot kdajkoli. Zaprte hiše, vrabci po skednjih, vrane po drevesih, vse to je ustvarjalo posebno razpoloženje, ki bi mu človek najrajši ubežal kamorkoli. Nekje so tačas pomladi, kakor pri nas v maju, nekje sije solnce in ljudje žive, kakor vedno.

Zdaj imam rad tudi zime, z globokim snegom, z mrzlimi jutri, z zvezdnatim nebom, nezamrzle močvirne kotanje, potoke, kjer se skrivajo palčki in kamor hodijo race; ljubim gozdove, kjer se skrivajo živali, ki so ostale pri nas, in rišejo v sneg poti za seboj, z najrazličnejšim načinom hoje. Zdaj ljubim vse, kar nam narava nudi, od dežja do sonca, od blata do prahu.

Tudi zastran ljudi sem se spremenil. Nekoč sem imel rad žarke pomladne ljubezni, lepe obraze, velika sovraštva, velika dejanja, slavo in vse, kar more življenje velikega nuditi.

Danes ljubim malenkostne stvari, male ljudi, male dogodke, majhne ljubezni in sovraštva, prav tako, kakor vse veliko. Ljubim živali, vetrove, dež, jelensko nebo. Rad imam pesem, daljni zvok, ki se budi nekje v daljavi, kadar je najbolj tih večer, ljubim divje race, ki letijo nad ravnino. In tudi človeka ljubim. Včasih sem imel rad velikega človeka, danes pa mi je drag poslednji vaški potepuh. Življenje teh malih ljudi teče kakor voda v obcestnem jarku. Njih diha ni čutiti, razen, ako je tih večer. Ljubim to življenje, ker je brez dogodkov, v katerem pa se vendar vsak dan znova